

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.3.13>**Ю. А. Хатнюк**

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу
Львівського державного університету внутрішніх справ

О. О. Сподинський

доктор філософії у галузі права,
викладач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу
Львівського державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ВТРАТИ (ПОЗБАВЛЕННЯ) ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

У статті проведено аналіз окремого законодавства України, яке стосується посадових осіб державної влади та органів місцевого самоврядування щодо наявності у ньому норм, які встановлюють можливість настання відповідальності або неможливість використовувати певні права у разі наявності громадянства іншої держави. Розглянуто поняття дискреційних повноважень держави, наведено норми міжнародних нормативно-правових актів, які стосуються питань громадянства. Визначено основні нормативно-правові акти законодавства України, які регулюють питання громадянства. Детально звернуто увагу на питання втрати громадянства. Розглянуто сутність та поняття позбавлення громадянства та можливість його закріплення на рівні законодавства. На основі європейської судової практики наведено як приклад можливість застосування процедури примусового позбавлення громадянства. Зазначено позицію дорадчого органу Ради Європи з питань конституційного права – Венеціанської комісії щодо питань припинення громадянства за ініціативою держави. Розглянуто досвід Франції з приводу врегулювання питання втрати (позбавлення) громадянства. Визначено процедуру втрати громадянства України особою. Проведено детальний аналіз окремих нормативно-правових актів щодо закріплення у таких актах норм, які встановлюють відповідальність для осіб, які виконують функції держави та місцевого самоврядування, за набуття громадянства іншої держави або неповідомлення такою особою про факт набуття громадянства іншої держави. Зазначено про актуальність вирішення питання примусової втрати (позбавлення) на законодавчому рівні, а також визначення встановленого адміністративно-правового механізму втрати (позбавлення) громадянства, як комплексу взаємопов'язаних дій по виявленню та притягненню до відповідальності посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, а також власників, управлінців і їх заступників підприємств, установ й організацій цільового призначення держави, за набуття громадянства іншої держави та неповідомлення такою особою, яка є громадянином України у визначений строк про факт набуття громадянства іншої держави та запропоновано законодавцю вдосконалити процедуру притягнення до відповідальності таких осіб.

Ключові слова: дискреційні повноваження, набуття громадянства, втрата громадянства, позбавлення громадянства, безгромадянство, європейське законодавство, національне законодавство, адміністративно-правовий механізм, юридична відповідальність.

Постановка проблеми. Для України й суспільства, а також правова допомога надзвичайно важливим є досвід країн ЄС у виконанні завдань на шляху до європейської інтеграції. В умовах сьогодення з реформування органів державної влади

відповідно до актів міжнародного права регулювання питання набуття чи втрати громадянства належить до дискреційних повноважень держави.

В юридичній енциклопедії «дискреційні повноваження» і «дискреційна влада» потлумачено як право глави держави, голови уряду, інших посадових осіб органів державної влади діяти за певних умов на власний розсуд у межах закону [1, с. 195].

На сьогодні в законодавстві дефініцію поняття дискреційних повноважень досі не закріплено. Це поняття використано в Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № R (80)2, прийнятій 11 березня 1980 року на 316-й нараді. Відповідно до цього документа, дискреційними повноваженнями слід вважати повноваження, які адміністративний орган, приймаючи рішення, може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто коли такий орган може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає найкращим за таких обставин [2, с. 470].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання набуття та припинення громадянства розглядали у своїх наукових працях українські вчені: Ю. А. Лепешков, І. В. Яковюк, Р. Б. Бедрій, О. М. Гладенко, В. Л. Федоренко, П. А. Калиниченко, М. І. Суржинський, А. М. Колодій, Ю. Л. Подаєнко, О. Ю. Чирик, та ін.

Проте, не дивлячись на велику кількість наукових праць, які стосуються питань набуття та припинення громадянства, на сьогодні все частіше постає проблема визначення та застосування поняття та процедури втрати (позбавлення) громадянства. Зазначена тематика активно обговорюється і на державному рівні про що свідчать окремі законодавчі ініціативи. У свою чергу, зазначене свідчить про актуальність вказаної статті та необхідність дослідження вказаної тематики.

Метою статті є проведення комплексного дослідження окремих питань, які виникають при законодавчому врегулюванні адміністративно-правового механізму втрати (позбавлення) громадянства в Україні.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні, міжнародно-правові акти з

питань громадянства здебільшого встановлюють загальні правила в сфері громадянства й ті умови, які повинні бути дотримані всіма державами. До таких умов належить правило, за яким внутрішнє законодавство не має містити розрізень або допускати практику, що призводить до дискримінації за ознакою статі, релігії, раси, кольору шкіри, національного чи етнічного походження – ст. 5 Європейської конвенції про громадянство від 6 листопада 1997 року [3].

У Конвенції, стороною якої є і Україна [4], зазначено, що кожна держава може вільно вирішувати, які наслідки має в її внутрішньодержавному праві факт набуття її громадянином іншого громадянства або його належності до іншого громадянства. Водночас, згідно з приписом ст. 15 цієї Конвенції, її положення не обмежують право кожної держави встановлювати у своєму внутрішньому праві:

а) зберігають чи втрачають громадянство її громадяни, які набувають або мають громадянство іншої держави;

б) чи пов'язане набуття або збереження її громадянства з відмовою від іншого громадянства чи з його втратою.

Водночас у положенні ст. 4 Конституції України регламентовано, що в Україні передбачено єдине громадянство [5]. Ця норма спрямована на забезпечення єдиного правового статусу для всіх громадян України й однакового правового зв'язку кожного громадянина з державою. Крім того, у ч. 1 ст. 25 Конституції України визначено, що громадянин України не може бути позбавлений громадянства та права змінити громадянство. Відповідно до припису п. 2 ч. 1 ст. 93 Конституції України, виключно законами України визначено громадянство, правосуб'єктність громадян, статус іноземців й осіб без громадянства. У ст. 2 Закону України «Про громадянство України» передбачено принцип єдиного громадянства як такий, що виключає можливість існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць України. Водночас у ньому зазначено, що в разі набуття громадянином України громадянства (підданства) іншої держави або держав, у правових відносинах з Україною його визнають лише

громадянином України. У ст. 19 Закону передбачено підстави втрати громадянства. Однією з таких підстав є добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави, однак механізм реалізації цього припису в Законі чітко не регламентовано.

Держави – члени ЄС як учасники процесів європейського врядування захищають передусім національні інтереси й не підпорядковуються наднаціональним органам ЄС. Безумовно, уряди держав-членів повинні виконувати та впроваджувати рішення ЄС (тобто постанови, директиви, рішення) тоді, коли вони ухвалені інституційним трикутником за процедурою, проте на етапі розроблення політики чи програми представники держав – членів повинні діяти незалежно, обстоюючи власні інтереси [6, с. 63].

Україна дотримується міжнародних принципів поваги до прав людини та її особистих свобод, закріплених у прийнятій 10 грудня 1948 року Генеральною Асамблеєю ООН Декларації прав людини, у статті 15 якої встановлено, що кожна людина має право на громадянство й ніхто не може довільно позбавити громадянства або його змінити [7].

Загалом Конституція України передбачає, що: «Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство. Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі. Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами» [5].

Громадянство є виявом суверенітету, демократії та дотримання прав і свобод людини кожної держави світу. Сучасні міграційні процеси та політико-правові ситуації, які складаються в країнах ЄС, потребують детальнішого аналізу й дослідження питання підстав припинення, передусім – позбавлення громадянства.

Ми поділяємо думку, що питання позбавлення громадянства є суперечливим. Його обговорення часто ускладнене через розмаїття численних національних підходів до питань громадянства та відсутність єдиної термінології навіть на міжнародному рівні. Наприклад, припинення гро-

мадянства *ex lege* (на підставі дії закону) або за ініціативою держави-учасниці в Європейській конвенції про громадянство 1997 року названо «втратою громадянства», а в Конвенції про скорочення безгромадянства 1961 року така сама ситуація позначена словом «позбавлення». Україна ратифікувала обидві конвенції, і жодна з них не містить абсолютної заборони позбавлення громадянства або його втрати *ex lege* чи за ініціативою держави. Така заборона стосується лише позбавлення чи втрати громадянства, наслідком яких буде безгромадянство, і навіть це правило має винятки, наприклад, набуття громадянства шляхом шахрайства, надання неправдивої інформації або приховування будь-якого факту, що стосується заявника.

В Україні останніми роками активізувалася полеміка щодо можливості запровадження в Україні подвійного громадянства й удосконалення інших пов'язаних із громадянством процедур.

Конституція України визначає порядок, за яким тільки закон регламентує підстави для набуття чи припинення громадянства в Україні. Нині це Закон України «Про громадянство» від 18 січня 2001 року, який визначає підстави припинення громадянства.

Крім того, згідно з п. 26 ст. 106 Конституції України, повноваження щодо вирішення питання припинення громадянства покладено й на Президента України.

Враховуючи зазначене, варто говорити, що саме питання припинення громадянства є повністю врегульованим відповідними законодавчими актами країни.

Проте недостатньо регламентованим видається питання щодо втрати громадянства України. Адже громадянин України, який набув громадянства іншої держави, не завжди надає про це відповідну інформацію уповноваженим органам. Крім того, такі держави, як Швейцарія, Ірландія, не вважають своїм правовим обов'язком повідомляти іншу державу про надання громадянства особі, а передусім якщо є підстави вважати, що таке громадянство надають з метою припинення переслідування за політичними, релігійними чи громадянськими переконаннями.

Із цього випливає, що особа, яка набула громадянства іншої держави й не повідомила про це відповідні державні органи України, а іноземна держава не надала жодної інформації, то така особа не втрачає статусу громадянина України, не несе за це відповідальності й користується подвійним громадянством, що є прямим порушенням ст. 4 Конституції України.

У такому випадку постає необхідність вирішення питання про позбавлення громадянства особи, яка може вчинити окреслені вище дії, хоча таку правову процедуру забороняють міжнародно-правові акти.

Проте в європейській судовій практиці вже є прецедент щодо відступу від вимог міжнародно-правових актів про заборону позбавлення громадянства. Ідеться про рішення Європейського суду з прав людини від 21 червня 2016 року у справі № 76136/12 «Рамадан проти Мальти», де пана Л. Рамадана було примусово позбавлено мальтійського громадянства [8].

У цій справі заявник стверджував, що позбавлення його мальтійського громадянства порушило його права, гарантовані ст. 8 Конвенції, оскільки внаслідок цього він став особою без громадянства. Свого часу він повинен був відмовитися від свого єгипетського громадянства, щоб стати громадянином Мальти, оскільки ні Єгипет, ні Мальта не визнавали можливість подвійного громадянства. Проаналізувавши два аспекти – чи було позбавлення громадянства свавільним і наскільки серйозними були наслідки цього рішення для приватного життя заявника, Суд, п'ятьма голосами проти двох не виявив порушення ст. 8 Конвенції.

Важливою є думка Венеціанської комісії, оскільки вона містить висновки щодо міжнародно-правових засад припинення громадянства за ініціативою держави. У п. 47 визначено «правила та принципи міжнародного права й загальновизнані принципи міжнародного права з питань громадянства», згідно з якими: «національне законодавство може містити положення, що передбачає втрату громадянства у випадках поведінки, яка суттєво перешкоджає життєво важливим інтересам держави-учасниці; необхідно уникати

безгромадянства; ніхто не може бути безпідставно позбавлений громадянства» [9]. Загалом позбавлення громадянства має ґрунтуватися на нормативно-правовому акті, який чітко й однозначно визначає підстави втрати громадянства, а також норми, що регулюють питання втрати громадянства, не повинні мати зворотної сили, що означає прийнятність позбавлення громадянства лише у випадку дій, за вчинення яких закон передбачає настання такого правового наслідку, як припинення громадянства.

Аналіз практики Європейського суду з прав людини дає підстави для висновку, що застосування національного закону в певній юридичній ситуації вирішують шляхом визначення меж дискреційних повноважень органів державної влади, які застосовували норму права для вирішення конкретного юридичного факту. Органи державної влади несуть відповідальність за відповідність учинених дій щодо застосування норм права в дискреційних межах.

З огляду на політичну ситуацію, яка склалася в нашій державі, гостро постала необхідність чіткого законодавчого врегулювання питання припинення громадянства та можливості запровадження судового механізму припинення/позбавлення громадянства України.

Громадянство є структурним елементом правового статусу особи, який відображає головний зміст зв'язку людини й держави, відносин громадянина з державою та суспільством.

Міжнародно-правові документи не містять абсолютної заборони щодо позбавлення громадянства. Фактично позбавлення громадянства може бути передбачене лише в межах і спосіб, що визначені нормативно-правовими актами певної країни, тобто в національному законодавстві мають бути чітко прописані правові підстави позбавлення громадянства.

Слушною є думка С. В. Дрьомова, який вважає, що процедура позбавлення громадянства України надасть державі можливості усунути від участі в управлінні державними справами осіб, діяльність яких створює загрози національним цінностям і життєво важливим інтересам українського народу й держави [10].

Цікавим для вивчення є досвід Франції, де 9 лютого 2016 року Національні збори закріпили позбавлення громадянства як вид кримінального покарання за вчинення тероризму. Підставою внесення змін до законодавства стали терористичні акти, унаслідок яких загинули люди. Причому у Франції значна частина громадян є біпатридами.

У висновку Венеціанської комісії щодо правок, внесених до Конституції Франції, ідеться про те, що позбавлення громадянства осіб, причетних до терористичної діяльності, не суперечить міжнародним стандартам. Згідно з висновком, уведення системи позбавлення громадянства чи прав, що надає громадянство, не порушує міжнародних стандартів. Водночас комісія рекомендувала: у Конституції Франції має бути зазначено, що позбавлення громадянства – це «додаткове покарання», яке слід застосовувати в кримінальних справах на індивідуальних засадах унаслідок справедливого судового розгляду [11]. Досвід Франції є цікавим для України в контексті встановлення адміністративно-правового механізму введення в дію положень про позбавлення громадянства особи, поведінка якої серйозно зашкоджує життєво важливим інтересам держави. Однак слід урахувати, що Україна, приєднуючись до Європейської конвенції про громадянство та універсальної Конвенції про скорочення безгромадянства, не висловила тих застережень, які свого часу зробила Франція.

Законодавство таких країн, як Бельгія, Болгарія, Кіпр, Данія, Естонія, Франції, Ірландія, Литва, Мальта, Молдова, Румунія, Словенія, Швейцарія та Велика Британія, містить положення про можливість втрати громадянства через поведінку. У восьми країнах (Бельгія, Болгарія, Естонія, Франція, Ірландія, Литва, Мальта та Швейцарія) це стосується лише натуралізованих громадян [12, с. 9].

В Україні порядок втрати громадянства регламентований у правовому полі, тому втрата громадянства України не відбувається автоматично, а лише на підставі правозастосовного акта – указу Президента України про припинення громадянства.

Згідно з положеннями ст. 25 Конституції України, громадянин України не може бути позбавлений громадянства та права змінити громадянство. Тобто в Україні було запроваджено абсолютну заборону позбавлення громадянства з метою запобігання поверненню до радянської тоталітарної практики припинення громадянства як можливої санкції проти дисидентів (тобто тих, хто офіційно виступав проти офіційної ідеології, відмовився підтримувати політику уряду та/або чия поведінка суперечила уявленню про життєво важливі інтереси Радянської держави) [13].

Важливим є питання щодо можливості притягнення до юридичної відповідальності за множинне (подвійне) громадянство осіб, які обіймають посади в органах публічної влади, місцевого самоврядування та правоохоронних органах.

На підставі аналізу деяких нормативно-правових актів України, у яких могла б бути закріплена юридична відповідальність за множинне (подвійне) громадянство (Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року, Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року), зауважимо, що в них такої відповідальності не передбачено. Хоча в ст. 29 Закону України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 року встановлено, що: «Посадові і службові особи, які порушили цей Закон, несуть відповідальність у порядку, передбаченому законами України».

Заходи дисциплінарної відповідальності передбачено в Законі України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 року, який зобов'язує припинити повноваження голів адміністрацій за виявлення факту подвійного громадянства (п. 2 ст. 9 Закону України «Про місцеві державні адміністрації»).

Також згідно з положеннями Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року, на державну службу не може вступити особа, яка має громадянство іншої держави (п. 6 ч. 2 ст. 19 Закону України «Про державну службу»). Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 84 Закону України «Про державну службу», «підставою для припинення державної служби у зв'язку із втратою права на державну службу або

його обмеженням є встановлення факту наявності у державного службовця громадянства іноземної держави або набуття державним службовцем громадянства іноземної держави під час проходження державної служби».

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 97 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року, повноваження члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України припиняються в разі «припинення громадянства України або набуття громадянства іншої держави». Згідно з ч. 1 ст. 121 цього Закону, «повноваження судді припиняються в разі припинення його громадянства відповідно до Закону України «Про громадянство України» або набуття суддею громадянства іншої держави – з дня припинення громадянства України або набуття громадянства іншої держави».

Частина 2 ст. 121 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що «набуттям громадянства іншої держави для цілей цієї статті визнається:

1) отримання суддею статусу громадянина іншої держави в результаті дій, вчинених таким суддею або від його імені за його дорученням або за його згодою для створення відповідних правових наслідків;

2) у разі якщо суддею отриманий статус громадянина іншої держави в силу закону або іншим чином без його згоди, – невчинення суддею дій для позбавлення статусу громадянина іншої держави протягом десяти днів з дня, коли судді стало відомо про отримання такого статусу» [14].

Відповідно до ст. 57 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року:

«1. Прокурор у разі припинення громадянства України або набуття громадянства іншої держави звільняється з посади особою, уповноваженою цим Законом приймати рішення про звільнення прокурора, за поданням відповідного органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо прокурорів.

2. Генеральний прокурор у разі припинення громадянства або набуття громадянства іншої держави звільняється з посади Президентом України за поданням

відповідного органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо прокурорів.

Пункт 7 ч. 1 ст. 76 Закону України «Про прокуратуру» встановлює, що повноваження члена відповідного органу, який здійснює дисциплінарне провадження, припиняються в разі «припинення громадянства України або набуття громадянства іншої держави» [15].

Згідно з п. 11 ч. 1 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 травня 2015 року, поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється «у зв'язку з набуттям громадянства або підданства іншої держави». Також у п. 5 ч. 8 ст. 51 цього Закону визначено, що повноваження члена поліцейської комісії припиняються, «якщо член поліцейської комісії припинив громадянство або набув громадянства іншої держави». У п. 8 ч. 2 ст. 61 Закону України «Про Національну поліцію» закріплено, що не може бути поліцейським «особа, яка втратила громадянство України та/або має громадянство (підданство) іноземної держави, або особа без громадянства» [16].

У Законі України «Про Національне антикорупційне бюро» від 14 жовтня 2014 року визначено:

«Директор Національного бюро звільняється з посади в разі припинення його громадянства України або виїзду на постійне місце проживання за межі України та набуття громадянства іншої держави (п. 7 і 10 абз. 2 ч. 4 ст. 6)»;

«Особа не може бути призначена на посаду в Національному бюро, якщо вона має громадянство іншої держави (п. 4 ч. 1 ст. 13)».

Інші посадові працівники Національного антикорупційного бюро України є державними службовцями та підпадають під дію Закону України «Про державну службу» [17].

Цей закон поширює свою діяльність на такі правоохоронні органи України, як Національна гвардія України та Державна прикордонна служба України. У правових актах діяльності зазначених органів не закріплено питання відповідальності за множинне (подвійне) громадянство й не передбачено навіть звільнення з посади.

Згідно із Законом України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 року, «повноваження Директора Державного бюро розслідувань, першого заступника Директора Державного бюро розслідувань і заступника Директора Державного бюро розслідувань припиняються у зв'язку із закінченням строку повноважень або в разі припинення ним громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України, а також у разі набуття громадянства (підданства) іншої держави (п. 7 та 10 ч. 3 ст. 10)» [18].

Інші працівники Бюро є державними службовцями та підпадають під дію Закону України «Про державну службу».

Жодних дисциплінарних або інших стягнень не встановлено за наявності другого громадянства для народних депутатів України. Повноваження нардепа припиняються достроково в разі припинення українського громадянства або виїзду за кордон на постійне проживання (п. 4 ст. 4 Закону України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 року). Для членів Кабінету Міністрів України законодавство також не встановлює обмежень щодо перебування в громадянстві (підданстві) інших держав і жодної відповідальності за це.

Отже, законодавче врегулювання питання щодо недопущення осіб з подвійним чи множинним громадянством до державної служби є недосконалим.

Наприклад, у Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року, що поширюється на військовослужбовців Збройних сил України, органи Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України й інші визначені законодавством органи, не передбачено навіть дисциплінарний захід у зв'язку з набуттям громадянства іншої країни під час проходження служби, а лише є згадка про припинення громадянства України.

Таких прикладів у законодавстві України чимало.

Юридична відповідальність посадових осіб у державі за набуття громадянства іншої держави є, але не для всіх категорій посадовців, а також вона має виключно дис-

циплінарний характер і не є рівнозначною із суспільною небезпечністю такого діяння.

У Законі України «Про місцеві державні адміністрації» [19] передбачено, що повноваження голів адміністрацій припиняються за виявлення факту подвійного громадянства.

Також скориставшись позитивним досвідом закріплення в Законі України «Про Державне бюро розслідувань» умов скасування в посадових осіб повноважень через виїзд на постійне місце проживання до іншої країни, слід запровадити таку норму до зазначених вище законів України, що видається цілком доречним.

Крім цього, варто зауважити, що практика застосування механізму втрати (позбавлення) громадянства в сучасних умовах набирає все більше обертів. Як приклад, можна виокремити одне із нещодавніх рішень Президента України В. Зеленського, відповідно до якого Указом Президента України від 18 липня 2022 року № 502/2022 у відповідності до п. 26 ст. 106 Конституції України та ст.ст. 17, 19 Закону України «Про громадянство України» такими, що втратили громадянство України визнано 10 осіб.

Тому, непростим є завдання щодо запровадження ефективного постійно діючого адміністративно-правового механізму втрати (позбавлення) громадянства України та як наслідок застосування, в разі необхідності, юридичної відповідальності в разі набуття посадовою особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування громадянства іншої країни.

Висновки і пропозиції. На нашу думку, у сучасних умовах, у яких Україна змушена захищати свої кордони від Російської Федерації шляхом відкритого протистояння з агресором, нагальною є потреба запровадження ефективного постійно діючого адміністративно-правового механізму втрати (позбавлення) громадянства, який визначатиметься як комплекс взаємопов'язаних дій по виявленню та притягненню до відповідальності посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, а також власників,

управлінців і їх заступників підприємств, установ й організацій цільового призначення держави, за набуття громадянства іншої держави та неповідомлення такою особою, яка є громадянином України у визначений строк про факт набуття громадянства іншої держави.

Крім цього, законодавцю необхідно вдосконалити процедуру притягнення до дисциплінарної відповідальності осіб, які виконують функції держави, органів місцевого самоврядування та власників, управлінців і їх заступників підприємств, установ й організацій цільового призначення держави в разі виявлення факту набуття громадянства (підданства) іншої держави чи виїзду особи на постійне місце проживання до іншої держави. Дисциплінарна відповідальність повинна полягати у звільненні із займаної посади такої особи у максимально стислий строк.

Список використаної літератури:

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. Київ : Укр.енцикл., 1999. Т. 2. 744 с.
2. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи стосовно здійснення адміністративними органами влади дискреційних повноважень прийнята Комітетом Міністрів 11 берез. 1980 р. на 316-й нараді заступників міністрів. *Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України* / автор і упоряд. В. П. Тимощук. Київ : Факт, 2003. С. 469–479.
3. Європейська конвенція про громадянство : міжнар. док. від 6 листоп. 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_004
4. Про ратифікацію Європейської конвенції про громадянство : Закон України від 20 верес. 2006 р. № 163-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-16#Text>
5. Конституція України від 28 червня 1996 року : офіц. вид. Київ : Парлам. вид-во, 2017. 112 с.
6. Європейська інтеграція : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. І. А. Грицяка, Д. І. Дзвінчука. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 464 с.
7. Загальна декларація прав людини : міжнар. док. від 10 груд. 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
8. Рішення Європейського Суду з прав людини «Рамадан проти Мальти» від 21 черв. 2016 р. Справа № 76136/12. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2276136/12%22%5D,%22itemid%22:%5B%22002-11223%22%5D%7D>
9. Висновок щодо проекту Конституційного Закону Франції «Про захист нації», ухвалений Венеціанською комісією на 106-му пленарному засіданні (Венеція, 11–12 берез. 2016 р.). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)006-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)006-e)
10. Дрьомов С. В. Інститут громадянства як регулятор впливу на стан забезпечення національної безпеки України: ан. доп. Київ : НІСД, 2017. 90 с.
11. Венеціанська комісія підтримала позбавлення громадянства за тероризм. URL: <https://dmsu.gov.ua/news/international/veneczianska-komisiya-pidtrimala-pozbavlennya-gromadyanstva-za-terorizm.html>
12. Гацелюк В. О. Припинення громадянства особи внаслідок учинення злочину як захід кримінально-правового характеру *delegeferenda* (у світі закордонного досвіду). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2014. № 4. С. 83–96.
13. Повага до прав людини та вимога лояльності: перспективи інституту громадянства в Україні : аналіт. звіт. URL: <https://democracy-reporting.org/ua/ukrainian-citizenship/>
14. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 черв. 2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
15. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
16. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
17. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
18. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листоп. 2015 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>
19. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

Khatniuk Y., Spodynskyi O. Separate issues of legislative consolidation of the administrative-legal mechanism of loss (deprivation) of citizenship in Ukraine

The article analyzes separate legislation of Ukraine, which concerns officials of state authorities and local self-government bodies, regarding the presence in it of norms that establish the possibility of liability or the impossibility of using certain rights in case of citizenship of another state. The concept of discretionary powers of the state is considered, the norms of international legal acts that relate to citizenship issues are given. The main normative legal acts of the legislation of Ukraine, which regulate the issue of citizenship, have been determined. Detailed attention was paid to the issue of loss of citizenship. The essence and concept of deprivation of citizenship and the possibility of its consolidation at the level of legislation are considered. On the basis of European judicial practice, the possibility of applying the procedure of forced deprivation of citizenship is given as an example. The position of the advisory body of the Council of Europe on constitutional law - the Venice Commission on issues of termination of citizenship at the initiative of the state - is indicated. The experience of France regarding the settlement of the issue of loss (deprivation) of citizenship is considered. The procedure for the loss of Ukrainian citizenship by a person is defined. A detailed analysis of normative legal acts was carried out regarding the establishment of norms in such acts that establish responsibility for persons performing the functions of the state and local self-government for acquiring the citizenship of another state or not informing such a person of the fact of acquiring the citizenship of another state. The relevance of solving the issue of forced loss (deprivation) of citizenship at the legislative level, as well as the definition of the established administrative-legal mechanism of loss (deprivation) of citizenship as a complex of interrelated actions to identify and hold officials accountable, was noted. state authorities and local self-government bodies, persons authorized to perform the functions of the state and local self-government, as well as owners, managers and their deputies of enterprises, institutions and organizations targeted by the state, for acquiring the citizenship of another state and not informing such a person who is a citizen of Ukraine of the fact of acquiring the citizenship of another state within the specified period, and the legislator is proposed to improve the procedure for bringing such persons to justice.

Key words: *discretionary powers, acquisition of citizenship, loss of citizenship, deprivation of citizenship, statelessness, European legislation, national legislation, administrative-legal mechanism, legal responsibility.*